

بررسی کارشناسی افسران لیبی در شلیک موشک اسکاد فرصتی نوآور برای تبدیل ایران به قدرت موشکی

خلیل شهبازی^۱، احمد رامح^۲

^۱ و ^۲ مدرس دانشگاه هوافضا عاشورا

چکیده

با تشکیل یگان موشکی سپاه در سال ۱۳۶۳ و گذراندن آموزش‌های تخصصی آنان در سوریه و وارد نمودن موشک اسکاد بی با همکاری هدفمند قذافی از کشور لیبی راه ایران موشکی آغاز گردید. با توافقات پشت پرده‌ی مقامات کشورهای عراق، آمریکا و لیبی، از تاریخ ۵ آذر ۱۳۶۵ افسران لیبی کلیه‌ی همکاری‌ها و مشاوره‌های تخصصی خود را برای پرتاب موشک به سمت عراق قطع کردند و هم‌زمان با دست‌کاری روی سامانه‌های موشکی و با ایجاد ده‌ها ایراد کوچک و بزرگ روی سامانه، آن‌ها را غیرعملیاتی نمودند و به رژیم عراق امید دادند که از این‌پس امکان پرتاب هیچ‌گونه موشکی از جانب ایران وجود نخواهد داشت. آن روزها از تلخ‌ترین ایام جنگ برای رزمندگان موشکی بود که علی‌رغم بمباران شدید شهرها امکان مقابله به‌مثل موشکی مهیا نبود و دشمن، مردم بی‌دفاع شهرهای ایران را مورد بمباران هوایی و موشکی قرار می‌داد. ولی درنهایت با تفضلات الهی و تلاش شبانه‌روزی، ایرادات وارد شده به سامانه‌ی موشکی رفع گردید و رزمندگان یگان موشکی در تاریخ ۲۱ دی ۱۳۶۵، یک فروند موشک اسکاد بی به سمت بغداد شلیک کردند شلیک این موشک در حالی به وقوع پیوست که فرایند آماده‌سازی، نشانه‌روی و پرتاب به‌طور کامل توسط رزمندگان جوان یگان موشکی به عرصه ظهور رسید. پس از شلیک موشک توسط یگان موشکی ایران عناصر لیبی در ایران اذعان داشتند: حتماً یک هیئت از شوروی به اینجا (ایران) آمده و این تجهیزات را راه‌اندازی کرده و امکان ندارد که خود شما توانسته باشید این کارها را انجام دهید. چراکه این کار به سال‌ها آموزش فنی، تخصصی، دانش بسیار زیاد و تجربه عملی نیازمند است و این تازه آغاز ماجرا بود.

واژگان کلیدی: یگان موشکی، موشک، اسکاد بی، لیبی، قذافی

۱- مقدمه

با شروع عملیات بدر رژیم عراق ضمن بی‌توجهی به درخواست دبیر کل سازمان ملل مبنی بر توقف حملات علیه مناطق مسکونی و غیرنظامیان، در مصاف با رزمندگان اسلام، به‌منظور جبران شکست خود در جبهه زمینی، بر شدت و گستره‌ی آن افزود و عملاً به درخواست دبیر کل سازمان ملل پاسخ منفی داد. در چنین وضعیت پیش‌آمده‌ای مقابله‌به‌مثل موشکی در دستور کار یگان موشکی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی قرار گرفت و در بامداد ۲۱ اسفند ۱۳۶۳ رأس ساعت ۳:۲۰ بامداد اولین موشک میان برد جمهوری اسلامی ایران به سمت کرکوک عراق هدف‌گیری و پرتاب شد. این موشک با اصابت به کارخانه‌ی سیمان در یک کیلومتری پالایشگاه کرکوک باعث انهدام یکی از سالن‌های بزرگ این کارخانه گردید. (پیکانی، محمدحسین، جنگ شهرها و دفاع موشکی)

این نخستین موشک زمین به زمین جمهوری اسلامی ایران بود که با اصابت به کرکوک باعث غافل‌گیری رژیم عراق و تعجب و ناباوری حامیان صدام و جهانیان گشت و نقطه‌ی عطفی در تحولات جنگ به حساب می‌آمد.

عراق در اولین واکنش به حمله‌ی موشکی ایران به کرکوک آن را بمب‌گذاری توسط عوامل ایرانی اعلام نمود و منکر حمله‌ی موشکی شد. با تداوم حملات رژیم عراق علیه شهرهای ایران خصوصاً تهران، دومین موشک اسکاد بی‌جمهوری اسلامی در تاریخ ۲۳ اسفند ۱۳۶۳ رأس ساعت ۲:۴۰ به قلب بغداد پرتاب گردید. این موشک با اصابت به بانک رافدین، بزرگ‌ترین بانک دولتی این کشور در قلب بغداد، منجر به انهدام ساختمان ۱۸ طبقه‌ای آن گردید. (غفار حدادی، فائزه، خط مقدم)

با عنایت به بی‌توجهی رژیم عراق به خواسته‌ی دبیر کل سازمان ملل مبنی بر توقف بمباران شهرهای ایران و ادامه‌ی حملاتش علیه غیرنظامیان، سومین موشک جمهوری اسلامی ایران توسط رزمندگان یگان موشکی سپاه پاسداران در تاریخ ۲۴ اسفند ۱۳۶۳ رأس ساعت ۶:۲۰ بامداد به‌سوی بغداد شلیک گردید و به منطقه‌ی الکراده‌ی شرقی در مرکز بغداد اصابت کرد. این منطقه به علت نزدیکی به کاخ صدام و واقع‌شدن هتل بزرگ بین‌المللی بغداد در نزدیکی آن و حضور اتباع خارجی در آن اماکن و استقرار وزارتخانه‌های خارجه، کشور و سازمان اطلاعات و امنیت عراق در آن محدوده از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بود.

عکس‌العمل رژیم عراق در بازتاب این انفجار سکوت رسانه‌ای بود چراکه به علت حجم زیاد تخریب‌ها و آسیب‌های جدی و خصوصاً نزدیکی هر چه بیشتر به مراکز مهم امنیتی و تصمیم‌گیری عراق، توهم خرابکاری یا بمب‌گذاری توسط عوامل ایرانی در اذهان مردم به سمت حملات موشکی کشیده می‌شد. (پیکانی، محمدحسین، جنگ شهرها و دفاع موشکی)

در پاسخ به حملات عراق و در راستای اجرای سیاست مقابله‌به‌مثل، یگان موشکی سپاه پاسداران، چهارمین موشک زمین به زمین خود را در تاریخ ۲۵ اسفند ۱۳۶۳ رأس ساعت ۶:۲۵ به مرکز بغداد پرتاب نمود. اصابت این موشک به منطقه‌ی الکراده روبروی کاخ ریاست جمهوری و نزدیکی هتل‌های مریدیان و شرایتون که محل اقامت اتباع خارجی مستقر در بغداد بود، شتاب بیشتری در خروج مقامات

خارجی و اتباع بیگانه از عراق ایجاد کرد. (قلی زاده، رضا، پاییز ۶۳)

۲- ادبیات تحقیق

پرتاب موشک‌های زمین به زمین از ایران به سوی بغداد نه تنها پایتخت عراق را به لرزه درآورد، بلکه صحنه‌ی سیاست خاورمیانه را نیز تکان داد و ناظران و مقامات کشورهای دور و نزدیک را به این تلاش انداخت که بدانند موشک‌ها ساخت چه کشوری است و کدام حکومت آن را در اختیار رژیم تهران قرار داده است. منابع اطلاعاتی غرب تأکید کردند موشک‌ها ساخت شوروی است و از نوع اسکاد بی است که توسط حکومت سرهنگ قذافی در اختیار ایران نهاده شده و کارشناسان سوری طرز پرتاب آن را به فرماندهان سپاه پاسداران تعلیم داده‌اند. (هاشمی رفسنجانی، علی‌اکبر، امید و دلواپسی، ص ۵۰)

با تداوم اقدامات مقابله به مثل موشکی توسط رزمندگان یگان موشکی سپاه پاسداران و به تبع آن ایجاد فضای رعب و وحشت در بغداد رژیم عراق طی چند مرحله مجبور به متوقف نمودن حملات هوایی و موشکی خود به مناطق مسکونی ایران شد و حملات خود علیه مناطق مسکونی ایران را متوقف نمود.

۲-۱- افزایش حملات هوایی عراق

گسترش تهاجمات هوایی عراق بخش تکمیلی استراتژی دفاع متحرک به شمار می‌رفت. درواقع، عراق در این شرایط برای کسب روحیه و وادار کردن ایران به عدول از مواضع خود، سیاست تعرضی را در اشکال مختلف دنبال می‌کرد و با شروع عملیات کربلای-۵ توسط رزمندگان اسلام و به دنبال آن، بمباران مناطق صرفاً غیرنظامی و مسکونی شهرهای اصفهان، سوسنگرد و روستاهای جاته و بین جعفر در حومه‌ی دزفول توسط رژیم عراق آغاز گردید. (خرمی، محمدعلی، جنگ ایران و عراق در اسناد سازمان ملل، جلد ۶، ص ۴۴ و ۴۵)

۲-۲- کارشکنی قذافی و خرابکاری افسران لیبی

رزمندگان اسلام به تلافی حملات گسترده‌ی عراق به مناطق غیرنظامی و صنعتی در اقدامی بازدارنده در ساعت ۳:۴۵ بامداد مورخه‌ی ۵ آذر ۱۳۶۵ یک فروند موشک زمین به زمین به سوی سازمان اطلاعات و امنیت عراق در بغداد شلیک کردند. مقامات عراق رسانه‌های گروهی را از ارسال گزارش در مورد محل انفجار به دلایل امنیتی منع می‌کردند. (روزنامه‌ی اطلاعات، ۵ آذر ۱۳۶۵، شماره‌ی ۱۸۰۳۸)

عراق با کسب اطلاعات از منابع مختلف و همچنین بررسی‌های کارشناسی صورت گرفته روی موشک‌های پرتابی ایران به سوی بغداد و کنترل برخی از بقایای سریال‌های ثبت شده روی آن‌ها توسط شوروی سابق و برخی اسناد دیگر مطمئن شد که این موشک‌ها توسط کشور لیبی به ایران تحویل داده شده است. لذا با همکاری کشورهای غربی، خصوصاً آمریکا تلاش کرد با تهدید و تشویق مانع از ارسال تجهیزات موشکی توسط کشور لیبی به ایران شود و با مذاکرات پشت پرده‌ای که صورت گرفت رئیس‌جمهور آن کشور را متقاعد به عدم همکاری با ایران نمودند. (قلی زاده، رضا، پاییز ۶۳)

به دنبال این توافق، کشور لیبی ضمن قطع هرگونه همکاری کارشناسی و ارسال تجهیزات موشکی به ایران، سامانه‌ی موشکی موجود در ایران را نیز توسط عوامل خود دست‌کاری و معیوب و درنهایت غیرعملیاتی نمودند. بدین ترتیب، بعد از پرتاب صورت گرفته در ۵ آذر ۱۳۶۵، یگان موشکی سپاه، به‌طور

موقت امکان مقابله به مثل موشکی را از دست داد. (غفار حدادی، فائزه، خط مقدم) با توافقات پشت پرده‌ی مقامات کشورهای عراق، آمریکا و لیبی، از تاریخ ۵ آذر ۱۳۶۵ کارشناسان لیبی کلیه‌ی همکاری‌ها و مشاوره‌های تخصصی خود را برای پرتاب موشک به سمت عراق قطع کردند و هم‌زمان با دست‌کاری روی سامانه‌های موشکی و با ایجاد ده‌ها ایراد کوچک و بزرگ روی سکو و موشک، آن‌ها را غیرعملیاتی نمودند و به رژیم عراق امیدواری دادند که از این پس امکان پرتاب هیچ‌گونه موشکی از جانب ایران به سمت بغداد وجود نخواهد داشت. (خرمی، محمدعلی، جنگ ایران و عراق در اسناد سازمان ملل، جلد ۶، ص ۴۹)

صدام می‌دانست مسئولین لیبی دست از همکاری موشکی با ایران برداشته و عیوب زیادی هم بر پیکره‌ی سامانه‌ی موشکی وارد کرده‌اند. بنابراین در جلسه‌ی سران نظامی و افسران ارشد خود، به دستی قرآن می‌گیرد و در دست دیگر خاکشان را و می‌گوید: اگر مسلمانید به این قرآن قسم و اگر وطن‌پرستید به این خاکتان سوگند، از این پس هیچ موشکی از جانب ایران به سمت عراق پرتاب نخواهد شد. شما هر چه قدر در توان دارید بجنگید و از خانواده‌های خود نگران نباشید. (پیکانی، محمدحسین، جنگ شهرها و دفاع موشکی)

۲-۳- خلاقیت و نوآوری رزمندگان موشکی

رزمندگان یگان موشکی از تاریخ ۶ آذر ۱۳۶۵ تلاش‌های خود را نسبت به شناسایی اشکالات وارده و اقدام به رفع آن در سکوی پرتاب و موشک اسکاد بی آغاز نمودند که پس از بررسی‌های فنی و تخصصی عیوب به وجود آمده توسط افسران لیبی در سکوی پرتاب و موشک به شرح ذیل مشخص گردید. (عالی، فاطمه، بارونقی، محمدحسین، هفدهمین روز)

- ۱- برداشتن پین قفل کننده‌ی گاردان سکو، به گونه‌ای که سکو قادر به حرکت نبود.
- ۲- بستن شیر هیدرولیک گهواره‌ی سکو و برداشتن فلکه‌ی آن به طوری که گهواره عمود نمی‌شد.
- ۳- بر روی پین‌های کانکتورهای تابلوی هدایت کاغذ گذاشته بودند تا اتصال تابلو و موشک برقرار نشود.
- ۴- تجهیزات نشانه‌روی را برده بودند تا امکان توجیه سمتی موشک به سوی هدف وجود نداشته باشد.
- ۵- بردن کلیدهای حساس کلاهک‌ها را برداشته بودند تا امکان تسلیح سرچنگی در هنگام اصابت به زمین فراهم نشود.
- ۶- تابلوی کنترل قنداق سکو را برداشته بودند تا امکان تراز و نشانه‌روی موشک وجود نداشته باشد.
- ۷- اتوماسیون برق سکو را از کار انداخته بودند تا فرامین برقی اجرا نگردد.
- ۸- اتصال برق کلید CY Power را از داخل قرقره‌ی پرتاب قطع کرده بودند تا برق تابلو هدایت وصل نگردد.

۹- پیچ‌های چهارگانه‌ی تثبیت موشک به قنداق را برداشته بودند تا امکان عمود و تراز کردن موشک وجود نداشته باشد.

۱۰- برداشتن شناسنامه‌های موشک‌ها به‌گونه‌ای که امکان برداشت اطلاعات فنی برای انجام محاسبات پرتاب وجود نداشته باشد.

با شناختی که مسئولین جنگ از شخصیت رئیس‌جمهور لیبی داشتند، توقف همکاری‌اش با جمهوری اسلامی ایران را پیش‌بینی نموده بودند. لذا هم‌زمان و به‌صورت موازی با کره شمالی ارتباط برقرار نموده و اقدام به خرید موشک و تجهیزات زمینی از آن کشور نمودند. این همکاری‌ها باعث گردید تا امکان تأمین قطعات سرقت شده توسط لیبیایی‌ها سریعاً جایگزین گردد.

در تاریخ ۵ دی‌ماه ۱۳۶۵ طی پرواز مستقیمی از تهران توسط یک فروند هواپیمای ۷۴۷ ارتش چند نفر از رزمندگان موشکی جهت دریافت و انتقال مهمات و کسری‌های سکوها و موشک‌ها شامل تجهیزات نشانه‌روی و کلید حساس کلاهک و... به پیونگ‌یانگ اعزام گردیدند و به‌صورت جداگانه آن قطعات و تجهیزات را خریداری و به کشور انتقال داده شد. (پیکانی، محمد، جنگ شهرها و دفاع موشکی)

برخی از قطعات هم مانند پین قفل‌کننده‌ی گاردان سکو، تابلوی کنترل قنداق سکو، پیچ‌های چهارگانه‌ی تثبیت موشک به قنداق و بقیه ایرادات هم توسط رزمندگان یگان موشکی و مهندسین صنایع موشکی شناسایی، رفع ایراد، تعمیر، طراحی و ساخته شدند. الطاف الهی در زمینه‌های فنی و فناوری پیچیده موشک در این دوران به یاری رزمندگان یگان موشکی و متخصصان ایران آمده بود.

آن روزها یکی از تلخ‌ترین ایام جنگ برای مسئولین نظام و فرماندهان جنگ و رزمندگان موشکی بود که علی‌رغم بمباران شدید شهرها امکان مقابله به‌مثل موشکی مهیا نبود و دشمن، مردم بی‌دفاع شهرهای ایران را مورد بمباران هوایی و موشکی قرار می‌داد. ولی درنهایت با تفضلات الهی بعد از ۴۵ روز تلاش شبانه‌روزی، ایرادات واردشده به سامانه‌ی موشکی رفع گردید و رزمندگان یگان موشکی سپاه پاسداران در تاریخ ۲۱ دی ۱۳۶۵، رأس ساعت ۶:۲۰ بامداد یک فروند موشک اسکاد بی به سمت بغداد شلیک کردند و به ستاد فرماندهی نیروی هوایی عراق در حوالی دانشگاه علوم بغداد اصابت نمود. (روزنامه‌ی اطلاعات ۲۱ دی ۱۳۶۷، شماره‌ی ۱۸۰۷۷) شلیک این موشک در حالی به وقوع پیوست که فرایند آماده‌سازی، نشانه‌روی و پرتاب به‌طور کامل توسط رزمندگان جوان یگان موشکی به عرصه ظهور رسید که تا امروز در کنار افسران لیبی نظاره‌گر این اقدامات بودند.

۲-۴- مقابله به‌مثل موشکی

به جهت طولانی شدن آماده‌سازی و رفع عیوب سامانه‌ی موشکی، قرارگاه خاتم‌الانبیاء از طرف فرماندهی جنگ ابلاغ کردند: در صورتی خبر این پرتاب از طریق رسانه‌های عمومی و صداوسیما اعلام شود که قبل از آن اصابت موشک به بغداد توسط رژیم عراق تأیید شود. چراکه با عنایت به مسائل پیش‌آمده، احتمال عدم موفقیت پرتاب توسط رزمندگان اسلام در غیاب کارشناسان لیبی و عدم رفع کامل عیوب داده می‌شد. عراق ساعت ۱۰ صبح اصابت موشک به بغداد را اعلام نمود و بلافاصله مارش

پیروزی از صداوسیما جمهوری اسلامی پخش و اصابت موشک به ستاد فرماندهی نیروی هوایی عراق اعلام گردید. (پیکانی، محمدحسین، جنگ شهرها و دفاع موشکی)

اصابت این موشک، سران رژیم عراق و حامیانش را در بهت و حیرت فرو برد و نقشه‌های شوم آن‌ها را برملا ساخت. چراکه آن‌ها امید داشتند با گسترش حملات هوایی و موشکی به شهرهای ایران و عدم توان مقابله به مثلاً موشکی از طرف جمهوری اسلامی ایران، مردم و مسئولان نظام اسلامی ایران را تحت فشار قرار داده و ضمن جبران شکست در جبهه‌ی زمینی، توازن قوا را نیز در جنگ به نفع خود تغییر دهند ولی مقابله به مثلاً موشکی جمهوری اسلامی تنها دو روز پس از آغاز حملات عراق، تمامی نقشه‌های آن‌ها را نقش بر آب نمود.

مجدداً حدود ۶ ساعت بعد از این پرتاب، رژیم عراق شهرهای دزفول، رامهرمز و بروجرد را هدف حملات موشکی قرارداد. در این حملات، تنها در بروجرد ۶۷ تن شهید شدند که ۶۶ تن از آن‌ها دانش‌آموز و یک‌تن زن بودند. در این روز اصفهان نیز هدف بمباران جنگنده‌های عراقی قرار گرفت. همچنین شهر ایلام با ۴ فروند موشک و اسلام‌آباد با ۲ فروند موشک هدف قرار گرفت. (خرمی، محمدعلی، جنگ ایران و عراق در اسناد سازمان ملل، جلد ۶، صص ۵۵ - ۵۶)

با گسترش حملات وحشیانه‌ی عراق علیه مناطق مسکونی و غیرنظامی، چاره‌ای جز مقابله به مثلاً موشکی نبود. لذا در ساعت ۰۰:۵۵ بامداد روز ۲۳ دی ۱۳۶۵ یک فروند موشک اسکاد بی به سمت بغداد شلیک شد و به دانشگاه اقتصاد بغداد اصابت کرد. (روزنامه‌ی اطلاعات، ۲۳ دی ۱۳۶۵، شماره‌ی ۱۸۰۷۹)

در تاریخ ۲۳ دی ۱۳۶۵ ساعت ۱۰:۲۰ صبح، شهر اصفهان یک‌بار دیگر هدف حمله‌ی جنگنده‌های عراقی قرار گرفت. یکی از راکت‌ها به بیمارستانی اصابت کرد و بخش جراحی بیمارستان به‌طور فراوانی خسارت دید و چندین نفر شهید و مجروح شدند. همچنین در ساعت ۱۲:۲۰ ظهر چند منطقه‌ی مسکونی در شهر اراک مورد حمله قرار گرفت و با فاصله‌ی کوتاهی حمله‌ی دیگری نیز صورت پذیرفت.

با عنایت به پیروزی‌های پی‌درپی رزمندگان اسلام در منطقه‌ی عملیاتی کربلای ۵ و ناتوانی رژیم عراق در رویارویی زمینی با رزمندگان اسلام، آن رژیم حملاتش را به مناطق مسکونی و غیرنظامی شهرهای ایران شدت بخشید. در ساعت ۱۱:۲۵ قبل از ظهر ۲۳ دی ۱۳۶۵ و چند ساعت پس از مقابله به مثلاً ایران، خرمشهر هدف بمب‌های هواپیماهای جنگنده‌ی دشمن قرار گرفت و در اثر آن جمع کثیری از مردم بی‌دفاع شهید و مجروح شدند. جنگنده‌های عراقی همچنین در این روز به شهرهای کرمانشاه و خرم‌آباد حمله کردند و تعداد بی‌شماری از مردم را به خاک و خون کشیدند.

این حملات و جنایات جنگی عراق در چند روز گذشته در حالی انجام می‌شد که مجامع بین‌الملل با سکوت خود مشوق تجاوزات رژیم عراق بودند و تحت چنین شرایطی، جمهوری اسلامی ایران راهی جز عملیات تلافی‌جویانه و بازدارنده نداشت و به‌ناچار در تاریخ ۲۴ دی ۱۳۶۵، رأس ساعت ۱۲:۵۳ یک فروند موشک اسکاد بی به سمت بغداد شلیک شد و به ساختمان‌های مرکزی نخست‌وزیری بغداد اصابت کرد. (پیکانی، محمدحسین، جنگ شهرها و دفاع موشکی)

در این روز هواپیماهای جنگی عراق علاوه بر شهرهای تبریز و دزفول، شهر مذهبی قم را هم که

مرقد مطهر حضرت معصومه (س) در آن واقع است بمباران کردند و شهرهای مسجسدسلیمان و کرمانشاه نیز موردحمله‌ی موشکی قرار گرفت.

ادامه‌ی حملات عراق علیه مناطق صرفاً غیرنظامی و عدم اقدام مؤثر از سوی سازمان‌های بین‌المللی باعث گردید که برای جمهوری اسلامی ایران هیچ راهی جز اتخاذ اقدامات مؤثر علیه تأسیسات و مراکز نظامی عراق باقی نماند و در تاریخ ۲۶ دی ۱۳۶۵ رأس ساعت ۸:۱۳ با پرتاب یک فروند موشک اسکاد بی وزارت دفاع عراق در بغداد را مورد هدف قرارداد.

حملات هوایی و موشکی رژیم عراق در تاریخ‌های ۲۷، ۲۸ و ۲۹ دی‌ماه با شدت و گستردگی بیشتری ادامه پیدا کرد. در این حملات مراکزی همچون مدرسه‌ها، بیمارستان‌ها، درمانگاه‌ها و حتی زایشگاه‌ها موردحمله قرار گرفت و تعداد کثیری از مردم بی‌دفاع، کودکان و زنان به شهادت رسیدند. جنایات بی‌رحمانه ارتش بعث به مردم بی‌دفاع میهن اسلامی بی‌پاسخ نماند و یگان موشکی سپاه پاسداران در تاریخ ۳۰ دی ۱۳۶۵ رأس ساعت ۳:۵۵ بامداد یک فروند موشک زمین به زمین اسکاد بی به سمت بغداد پرتاب کرد که به پل جمهوری در نزدیکی مقر حزب بعث اصابت کرد و خسارات جدی و سنگینی به وجود آورد.

پس از مقابله‌به‌مثل موشکی جمهوری اسلامی ایران، رژیم عراق بازهم به حملات خود ادامه داد و در تاریخ‌های ۳۰ دی، ۱ و ۲ بهمن بر شدت و گستردگی افزود. شدیدترین حملات عراق در دوم بهمن‌ماه بود که از سپیده‌دم تا شامگاه ادامه داشت و طی آن ۱۳ شهر کشور موردحمله قرار گرفت. در اثر این حملات صدها تن از مردم بی‌دفاع که اکثر آنان زن و کودک بودند شهید یا مجروح شدند.

به‌منظور کاستن از شدت حملات عراق به مناطق مسکونی کشورمان در تاریخ ۲ بهمن ۱۳۶۵ در ساعت ۲۲:۲۰ شب یک فروند موشک اسکاد بی توسط رزمندگان یگان موشکی سپاه به سمت بغداد پرتاب گردید و به نزدیکی نیروگاه برق دوره در بغداد اصابت کرد. خبرگزاری‌ها به نقل از خبرنگار عراقی در بغداد گزارش دادند که آمبولانس‌ها و ماشین‌های آتش‌نشانی به محل اصابت موشک هجوم آورده‌اند. (روزنامه‌ی اطلاعات، ۴ بهمن ۱۳۶۵، شماره‌ی ۱۸۰۸۸)

جنایات رژیم عراق با نقض آشکار و گسترده‌ی قوانین حقوق بشر بین‌المللی و در سایه‌ی بیانیه‌های بی‌روح شورای امنیت و سازمان ملل ادامه داشت. عدم اتخاذ اقدامات مؤثر، کارآمد و بازدارنده از طرف شورای امنیت سازمان ملل در قبال جنایات عراق، جمهوری اسلامی ایران را ناچار به تحمل مسئولیت سنگین و پرهزینه‌ی مقابله‌به‌مثل و برخورد با متجاوز می‌نمود. مسئولیتی که بر عهده‌ی شورای امنیت و تحت منشور سازمان ملل بود. شورای امنیت به مسئولیت‌های قانونی خویش از آغاز تجاوز رژیم عراق به جمهوری اسلامی ایران عمل‌نکرده بود و در قبال جنایات رژیم عراق صرفاً ابراز نگرانی عمیق از گستردگی جنگ می‌نمود، بدون اینکه هیچ‌گونه اقدام مؤثری انجام داده باشد. (پیکانی، محمدحسین، جنگ شهرها و دفاع موشکی)

با تداوم حملات عراق به مناطق مسکونی و غیرنظامی، یگان موشکی سپاه پاسداران در اقدامی بازدارنده در تاریخ ۱۱ بهمن ۱۳۶۵ رأس ساعت ۲۰:۵۰، یک فروند موشک زمین به زمین به سمت مناطق صنعتی بغداد پرتاب کرد.

خبرگزاری رویتر در گزارش فوری از بغداد گفت: هفتمین موشک زمین به زمین طی سال جاری میلادی، امشب - شنبه - به بغداد اصابت کرد. ساکنان بغداد گفتند: در پی شنیده شدن صدای انفجار مهیب ابر عظیمی از دود سیاه به آسمان برخاست. رویتر به نقل از شاهدان عینی گفت: ماشین‌های آتش‌نشانی و آمبولانس‌ها در حال حرکت به طرف محل اصابت موشک بوده‌اند. این خبرگزاری در هماهنگی با رژیم صدام همانند حملات قبلی هیچ‌گونه اشاره‌ای به محل اصابت نکرد. (روزنامه‌ی اطلاعات، ۱۲ بهمن ۱۳۶۵، شماره‌ی ۱۸۱۰۵)

با فرارسیدن ایام ... دهه‌ی فجر انقلاب، حملات وحشیانه‌ی رژیم عراق به شهرهای ایران شدت بیشتری به خود گرفت و تا روز ۲۲ بهمن‌ماه ادامه داشت. اوج شرارت‌های رژیم بغداد در بمباران روزهای ۱۲ و ۲۲ بهمن‌ماه بود. در ۱۲ بهمن چندین شهر و روستای ایران مورد بمباران شدید قرار گرفتند که تنها در حمله‌ی هواپیماهای عراقی به دبستان دخترانه‌ی ثارا... و دبیرستان دخترانه‌ی زینبیه در شهر میانه، تعداد ۶۸ دانش‌آموز دختر به شهادت رسیدند. (خرمی، محمدعلی، جنگ ایران و عراق در اسناد سازمان ملل، جلد ۶، ص ۹۰-۹۱)

در روز ۲۲ بهمن نیز هواپیماهای عراقی به ۱۲ شهر کشور حمله نموده و تعداد کثیری از مردم بی‌دفاع را به خاک و خون کشیدند. در حمله به شهر مقدس قم، مناطق مسکونی و بیمارستان آیت... طالقانی هدف قرار گرفت. (خرمی، محمدعلی، جنگ ایران و عراق در اسناد سازمان ملل، جلد ۶، ص ۱۰۹)

در این ایام اقدامات بازدارنده‌ی جمهوری اسلامی ایران ادامه پیدا کرد و سه فروند موشک در تاریخ‌های ۱۴، ۱۶ و ۲۲ بهمن‌ماه به سمت بغداد شلیک شد و اهداف نظامی و اقتصادی و صنعتی مهمی را نابود ساخت. در تاریخ ۲۴ بهمن ۱۳۶۵ نیز رأس ساعت ۱۹:۵۰ یک فروند موشک زمین به زمین اسکاد بی به پادگان نظامی الرشید بغداد پرتاب شد. بر اثر اصابت این موشک بخشی از پادگان منهدم شده و خسارات سنگینی به آن وارد شد. (روزنامه‌ی اطلاعات، ۲۵ بهمن ۱۳۶۵، شماره‌ی ۱۸۱۰۵)

در پی هشدار ستاد تبلیغات جنگ، اهداف نظامی، اقتصادی و صنعتی استان‌های بصره، العماره و اسکله‌های البکر و العمیه هدف حمله‌ی بمبافکن‌های نیروی هوایی و آتش توپخانه قرار گرفت. (انصاری، مهدی و یزدان فام، محمود، جنگ محدود ایران و آمریکا در خلیج فارس، ص ۶۵۰) در ادامه‌ی آن نیز بامداد روز ۸ آبان ۱۳۶۶ ساعت ۱:۰۷ رزمندگان موشکی سپاه پاسداران با پرتاب یک فروند موشک زمین به زمین به‌سوی بغداد، ساختمان ستاد نیروی هوایی عراق را منهدم کردند. (روزنامه‌ی کیهان، ۹ آبان ۱۳۶۶، ص ۱۸)

پس‌ازاین پرتاب، چند روزی حملات هوایی و موشکی رژیم عراق علیه مراکز صنعتی و مسکونی متوقف گردید اما دور جدید حملات هوایی عراق به مناطق مسکونی و صنعتی و نفتی ایران با بمباران مناطق و تأسیسات غیرنظامی و بندرها و خطوط کشتی‌رانی در خلیج فارس، تأسیسات نفتی و ارتباطی جزیره‌ی خارک، بهبهان، ایستگاه مخابرات سلمانیه، شرکت شیمیایی رازی و شرکت ایران نیپون واقع در مجتمع پتروشیمی بندر امام خمینی آغاز گردید.

در پاسخ به این حملات رژیم عراق به مراکز صنعتی - کارگری جمهوری اسلامی ایران و هم‌زمان با آغاز اجلاس سران کشورهای عربی در عمان، دو موشک زمین به زمین در ساعت ۱۷:۴۲ و ساعت ۱۸:۲۵ تاریخ ۱۷ آبان ۱۳۶۶ به‌سوی مرکز مخابرات عراق در بغداد پرتاب شد. (روزنامه‌ی جمهوری اسلامی، ۱۸ آبان

۱۳۶۶، ص ۲) در پی این حمله‌ی موشکی حدود ۱۰ دقیقه در صدای فرستنده‌ی کانال یک تلویزیون عراق اختلالاتی به وجود آمد. (انصاری، مهدی و یزدان فام، محمود، جنگ محدود ایران و آمریکا در خلیج فارس، ص ۷۵۶)

در ماه‌های مهر و آبان ۱۳۶۶ حملات هوایی عراق علیه مناطق غیرنظامی ایران تقریباً به‌طور مداوم ادامه داشت. به‌نحوی که در مدت نزدیک به دو سوم روزهای این مقطع، روزانه یک یا چند واحد از تأسیسات زیربنایی، اقتصادی، نفتی و مراکز صنعتی - کارگری یا مسکونی کشور بمباران گردید. حمایت قدرت‌های پیشرفته صنعتی با مدرن‌ترین تجهیزات هوایی از عراق و به دنبال آن سکوت معنی‌دار مجامع بین‌المللی و موضع‌گیری جانب‌دارانه‌ی ابرقدرت‌ها خصوصاً آمریکا از رژیم عراق، آن‌ها را در تداوم این تجاوزات تشویق می‌کرد. (پیکانی، محمدحسین، جنگ شهرها و دفاع موشکی)

در این مقطع اقدامات مقابله‌به‌مثل موشکی ایران، رژیم عراق را در رسیدن به اهداف خود ناکام گذاشت و ناچار شد از نیمه‌ی دوم آبان ماه سال ۱۳۶۶ حملاتش را علیه مناطق مسکونی و غیرنظامی شهرهای ایران بسیار کم‌رنگ کند و بدین ترتیب این مقطع هم عملاً در تاریخ ۲۹ آبان ۱۳۶۶ پایان یافت، هرچند که به‌صورت جسته‌وگریخته در آذرماه ۱۳۶۶ نیز حملات محدودی علیه مناطق مسکونی ایران صورت گرفت. در این مقطع نیز حملات بازدارنده‌ی جمهوری اسلامی ایران با هشدار و اخطار قبلی که حداقل ۵ بار توسط ستاد تبلیغات جنگ اعلام می‌شد، اجرا شد.

شاید بتوان پایان این مقطع از جنگ شهرها را حمله‌ی عراق به نیروگاه اتمی بوشهر، علیرغم تعهد عراق به آژانس بین‌المللی اتمی مبنی بر خودداری از حمله به مرکز هسته‌ای بوشهر دانست که نشان از عدم احترام رژیم بعث به معاهدات بین‌المللی داشت. از این تاریخ تا اوایل اسفند ۱۳۶۶، جنگ شهرها از شدت چندانی برخوردار نبود. (پیکانی، محمدحسین، جنگ شهرها و دفاع موشکی)

۳- نتیجه‌گیری

درواقع پاسخ به شرارت‌های دشمن، باعث توقف کلی روند جنگ شهرها و تحول سازمانی و افزایش توان رزمی تخصصی و فنی یگان موشکی گردید. در یک جمع‌بندی کلی از موضوع، لازم به نظر می‌رسد به بسترها و زمینه‌های تشکیل یگان موشکی از بدو امر اشاره گردد:

۱. شکل‌گیری یگان موشکی سپاه در سال ۱۳۶۳
۲. کارشکنی دولت لیبی در سال ۱۳۶۵ رزمندگان یگان موشکی را بر آن داشت تا با تکیه بر آموزش‌های گذرانده خود در سوریه و تجربه همراهی افسران موشکی لیبی بتوانند شعار ما می‌توانیم را به عرصه ظهور برسانند.
۳. بررسی عیوب و خرابکاری افسران لیبی درس جدیدی برای رزمندگان یگان موشکی شد تا با مهندسی معکوس موشک اسکاد بتوانند به‌طور کامل اجزاء این سامانه را تشریح و به‌کارگیری عملیاتی و در صورت خرابی اقدام به رفع عیب‌نمایند.
۴. از اول اردیبهشت ۱۳۶۷ تا ۲۹ مرداد ۱۳۶۷، آتش جنگ شهرها خاموش بود و به‌تبع آن مقابله‌به‌مثل موشکی انجام نگرفت. چهار ماه رکود در جنگ شهرها دلایل مختلفی داشت و در تحلیل و بررسی این موضوع نباید از این مسئله‌ی مهم غافل ماند که دلیل اصلی

این توقف دستیابی ایران به قدرت موشکی بود که در شش مقطع زمانی توسط رزمندگان یگان موشکی سپاه پاسداران در عمل به رخ دشمن کشیده شد و لذا در این مقاطع به عنوان یک قدرت بازدارنده‌ی شروع جنگ شهرها ایفای نقش نمود.

۵. علاوه بر آن رسیدن به مرز خودکفایی در تولید انواع موشک را نیز می‌توان از دلایل توقف جنگ شهرها در این مقطع به حساب آورد. موشک‌های ساخت ایران در اواخر سال ۶۶ تقریباً به تست‌های موفقیت‌آمیز خود رسیده بودند و در این دوره‌ی چهارماهه کم‌کم وارد مرحله‌ی تولیدشده و این روند به نوبه‌ی خود در ادامه توقف جنگ شهرها نقش تعیین‌کننده‌ای داشته است.

۶. استفاده‌ی جمهوری اسلامی ایران از تعداد زیادی موشک اسکاد بی در مقطع جنگ شهرها بود که دشمن را در بهت و حیرت برده و مجبور به توقف جنگ شهرها در پایان مقطع ششم آن نمود. این حیرت دشمن به دلیل عدم اطلاع از حجم ذخیره و پشتیبانی موشکی ایران و نگرانی از پاسخ‌گویی مؤثر، انبوه و مستمر به تهاجمات آن‌ها بود که در ورود به مرحله‌ی جدید جنگ شهرها دچار تردید شدند.

۷. یگان موشکی سپاه، علاوه بر توسعه‌ی سازمانی و تقویت توان رزمی خود در طول چهار سال گذشته، با تجدید سازمان اساسی و افزایش توان عملیاتی خود پرداخته و به تبع آن به مرحله‌ی برتری در جنگ شهرها نزدیک شد.

۸. اختصاص تعداد ۲ فروند موشک اسکاد توسط شهید مقدم جهت مهندسی معکوس و آنالیز موشک به صنایع دفاعی.

۹. پس از شلیک موشک توسط یگان موشکی ایران عناصر لیبیایی در ایران اذعان داشتند: حتماً یک هیئت از شوروی به اینجا (ایران) آمده و این تجهیزات را راه‌اندازی کرده و امکان ندارد که خود شما توانسته باشید این کارها را انجام دهید. چراکه این کار به سال‌ها آموزش فنی، تخصصی، دانش بسیار زیاد و تجربه عملی نیازمند است.

۴-منابع و مراجع

- (۱) غفار حدادی، فائزه، خط مقدم، نشر شهید کاظمی، ۱۳۹۷
- (۲) قلی زاده، رضا، پاییز ۶۳، مرکز حفظ و آثار ارزش‌های دفاع مقدس نیروی هوافضای سپاه-۱۳۹۱
- (۳) عالمی، فاطمه، بارونقی، محمدحسین، هفدهمین روز، موزه انقلاب اسلامی و دفاع مقدس، ۱۳۹۹
- (۴) پیکانی، محمدحسین، جنگ شهرها و دفاع موشکی، مرکز حفظ و آثار ارزش‌های دفاع مقدس نیروی هوافضای سپاه-۱۳۹۰
- (۵) انصاری، مهدی و یزدان فام، محمود، جنگ محدود ایران و آمریکا در خلیج فارس، مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، ۱۳۷۸

- ۶) هاشمی رفسنجانی، علی‌اکبر، امید و دلواپسی، نشر معارف انقلاب، ۱۳۸۷
- ۷) خرمی، محمدعلی، جنگ ایران و عراق در اسناد سازمان ملل، جلد ۶، مرکز اسناد و تحقیقات جنگ، ۱۳۸۸
- ۸) آرشیو روزنامه‌ی اطلاعات، ۱۳۶۵،
- ۹) آرشیو روزنامه‌ی کیهان، ۱۳۶۶
- ۱۰) آرشیو روزنامه‌ی جمهوری اسلامی، ۱۳۶۶